
GEMENSKAP SOM KITSCH?

CARL JOHAN LJUNGBERG

Ytliga analyser och en yvig retorik karakteriserar mycket av den växande komunitära rörelsen. Men så är också en av dess främsta förgrundsgestalter en gammal 68-marxist.

När vårt sätt att leva ändras så, att den personliga och lokala identiteten känns som en fladdrande låga i blåsten börjar människor reagera. Efter starkt individualistiska epoker kommer därför ofta de som gör om värdeskalorna och på nytt sätter gemensamma livsstilar främst.

Kulturell vilshenhet

Men hur naturlig och legitim än önskan om gemenskap är, utgör den också (vilket sociologen Robert Nisbet påpekat) ett behov som kan manipuleras, ja förvanskas och urarta. Jacobinismen, hitlerismen och personismen är extrema exempel på hur folk i tider av kulturell vilshenhet närmast lättat kastat ut idén om personlig frihet under ansvar och uppmattat en frihetsfientlig, stundtals tota-

litär gemenskapskult som växt fram ur viljan att återställa en splittrad gemenskap i ett förlorat socialt universum.

Därför är det delvis logiskt att en gammal 68-radikal som Amitai Etzioni nyligen gav ut *The spirit of community*, en bok som säger sig vilja upprätta de "delade värden" som slitits ned under lång tid i Amerika och sätta en ansvarsetik mot kraven på självutlevelse (New York: Simon & Schuster, 323 s). Etzioni som för 25 år sedan stormade mot etablissemangen i USA ser dem nu med delvis nya, mer urskuldande ögon. Hans synpunkter har fränt bemötts bland annat av *The Economist* nyligen.

Etzioni som redan 1983 i en bok blygsamt sökte "bygga upp Amerika på nytt" riktar sig denna gång främst till vanliga amerikaner, inte till sina forskarkollegor. "Mellan polisstaten och det moraliska tomrummet" skall en ny ansvarskänsla avlösa "girighetens årtionde" menar han. Ett nytt "de sociala dygdernas språk" bör

.....
PhD CARL JOHAN LJUNGBERG är konsult.

styra människors handlingar. Etzioni ger vissa praktiska förslag, hur gemenskaperna kan repareras: — Moralundervisa, eller snarare — debattera, i skolan! Gör ett volontärår för ungdomar, skapa "moraliska erfarenheter" i klassrummen! Ordna samlingsrum i bostadshusen. Betala föräldrars ledighet samt "hemnedrusta" (=konfiskera alla hemägda skjutvapen)!

Pinsamt yttlig analys

Eftersom "communitarians" som Etzionis krets kallar sig väckt stark, delvis förbittrad debatt, och en del frågat om deras tankar kan förnya amerikansk och europeisk socialdemokrati (även Ingvar Carlssons), bör de förstås granskas mer än som hittills skett.

Därför är det också synd att den analys som Etzioni bjuder är så närmast pinsamt yttlig. Att yviga frågor som "Hur kan vi locka miljoner individer att uppamma en bättre känsla för rätt och fel?" blir hängande i luften förvånar inte. Etzioni anar gemenskapens nedåttrend i USA, men skyggar för att uttryckligt söka bedöma de värdeförmedlande centra som redan finns men som han tycks anse för traditionella eller ha "fel" innehåll, typ kyrkor och familjer. Han missar få chanser att klaga över hur "självgoa" och "absoluta" de gamla värdena var, när de nu fanns vill säga. (Fast det han åsyftar är nog "attityder" mer än "värden").

En svag doft av uppstudsigt 1960-tal dröjer likaså bakom Etzionis tro att aktivism i sociala grupper skall vaska fram

inte bara en politisk vilja utan en hållbar moral i rätt doser och med rätt motiv. Ingen Moses med lagtavlorna, ingen tidsåldrarnas dyrköpta moralläxor här inte! Den "onda viljan" sådan kristen och klassisk moral påtalat den tycks inte ens finnas. Det är mest fråga om att ta bladet från munnen och "uttrycka" sina moraliska känslor så uppstår en bättre gemenskap, om man får tro professor Etzioni.

Och bland dessa känslor (eller är de värden?) tronar i främsta raden kärleken till demokratin, respekten för andra "subgruppers" åsikter och rättigheter, samt viljan att köra bil ansvarsfullt. Varifrån dessa värden kommer sägs inte, inte heller om de är samhällets kärnvärden, bara att "samtycke" och "multilog" krävs för att de skall gälla. Den som hungrar efter rättfärdighet möts alltså av en sorgelig, moralrelativistisk gröt. Som Nietzsche sade: "den som inte kan träffa huvudet på spiken borde kanske inte slå på den alls"?

Fängslade kvinnor

Man kunde vanvördigt tro att gemenskapen hotas framförallt av dem som inte gillar mänsklig samverkan, till exempel därför att de saknat förmånen att växa upp i en sammanhållen familj. Minst lika hotande tycks dock för Etzioni de "auktoritära" individerna vara (de tycks för övrigt vara oroande många) som påtvingar andra sina åsikter och håller kvinnorna fängslade i hemmen. Ja, Etzioni vill rentav stoppa den växande anarkin i Amerikas moraliska liv mest för

att hindra "en jättelik, högerorienterad, auktoritär backlash" som han kallar den. Att den klassiska familjen "förtjänar den kritiska överhaling" som 68-radikalerna bestod den med tar Etzioni också för givet.

Flydd marxism

I allt sitt blossande intresse för gemenskap är Etzioni märkligt kluven. Visst skall ansvaret vila på grannskapets smågrupper. Men det "övergripande samhället", det vill säga staten, skall ändå tillse att när-samhället sköter sin uppgift rätt. Är det så att längtan efter att vara samhällsrevolutionens spjutspets dröjer kvar efter Etzionis flydda marxistiska dagar? Likt så

många välgörare som drar växlar på det anonyma samhällets törst efter gemenskap gömmer också Etzioni under silkesvanten en ganska praktfull vilja till makt.

Det samtal om gemenskap som förvisso behövs blir nog rena socialkitschen om det inte bärs upp av stramare distinktioner än vad *The spirit of community* förmår utveckla. Boken talar mindre om den gemenskapens "anda" som djupast bor i hjärtat än om krystade yttre reformer och petiga beteendemanipulationer av det slag som de politiska statsprogrammen provat men så klart misskrediterat. Vem påpekade för övrigt, att boten för dålig individualism faktiskt är — god individualism?